

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2024 - 2025**

Στο πλαίσιο του διδακτικού σχεδιασμού οι εκπαιδευτικοί, προκειμένου να αξιοποιήσουν τις προτεινόμενες ιστοσελίδες από το διδακτικό υλικό ή/και τα διδακτικά βιβλία, να προβαίνουν σε επανέλεγχο της εγκυρότητάς τους, διότι ενδέχεται λόγω του δυναμικού τους χαρακτήρα ορισμένες από αυτές να είναι ανενεργές ή να οδηγούν σε διαφορετικό περιεχόμενο.

Θα χρησιμοποιηθούν:

- Βιβλίο Εικαστικά Α' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Ε. Ανούση κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Βιβλίο Μουσική Α' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Μ. Σταυρίδης κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Βιβλίο Εικαστικά Β' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Ι. Αντωνόπουλος κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Βιβλίο Μουσική Β' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Μ. Δημητρακοπούλου κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Βιβλίο Εικαστικά Γ' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Ι. Αντωνόπουλος κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»
- Βιβλίο Μουσική Γ' Γυμνασίου, της Συγγραφικής Ομάδας: Μ. Δημητρακοπούλου κ.ά., ΙΤΥΕ, «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Να χρησιμοποιείται σε όλες τις ενότητες ακουστικό υλικό μέσω διαδραστικού πίνακα είτε Η/Υ με ηχεία ή cd player, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες: (α) να συγκεντρώνονται στην ενεργητική και προσεκτική ακρόαση μέσα στην τάξη και (β) να έχουν μια ουσιώδη σχέση με τη μουσική, αφού αυτή ως τέχνη αφορά, βασικά, την ακρόαση. Να χρησιμοποιείται ωστόσο οπτικοακουστικό υλικό όταν διδάσκονται αντικείμενα όπως για παράδειγμα η οργανογνωσία ώστε να μπορούν να συνδέσουν τον ήχο με την όψη ενός οργάνου. Επίσης, είναι σημαντικό να υπάρχει, στο μέτρο του δυνατού, αναφορά και συσχέτιση κάποιων ενοτήτων με αντίστοιχες ενότητες ή, τουλάχιστον, με θέματα που πραγματεύεται το μάθημα των Καλλιτεχνικών.

ΜΟΥΣΙΚΗ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
A1: Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού		1

A2: Μουσικοί διάλογοι και Αντίφωνα	Οι μαθητές/-τριες μπορούν να χωριστούν σε ομάδες και να δημιουργήσουν δικούς τους μουσικούς διαλόγους που θα πρέπει να εκτελέσουν οι άλλες ομάδες.	1
A3: Ανακαλύπτω τη φωνή		1
A4: Τα χρώματα των ήχων	Οι μαθητές/τριες να ακούσουν χαρακτηριστικά αποσπάσματα από μεμονωμένα μουσικά όργανα όλων των κατηγοριών (χορδόφωνα, αερόφωνα, μεμβρανόφωνα, ιδιόφωνα, ηλεκτρόφωνα). Στόχος είναι να μπορούν να αναγνωρίζουν τα όργανα και την κατηγορία στην οποία ανήκουν. Αφού κατακτηθεί ο στόχος αυτός, οι ακουστικές ασκήσεις μπορούν να συνεχίσουν με ακρόαση αποσπασμάτων από ομάδες οργάνων της ίδιας κατηγορίας, π.χ. ομάδα αερόφωνων οργάνων ή δύο υποκατηγοριών της, π.χ. ξύλινων και χάλκινων. Να διδαχτεί και η έννοια <i>ενορχήστρωση</i> .	3
B1β: Επιμένω μουσικά	Οι μαθητές/τριες να διδαχτούν την έννοια του κανόνα και να τραγουδήσουν έναν εύκολο κανόνα χωρισμένοι σε 2 ή 3 υπο-ομάδες. Να διδαχτεί μόνο η έννοια και το μουσικό φαινόμενο του κανόνα.	1
B2α+B2β: Μουσικές σε πέντε τόνους	Οι μαθητές/τριες να διδαχτούν την έννοια της κλίμακας και ειδικότερα της πεντατονικής με οπτική και ακουστική αναπαράσταση. Να ακούσουν χαρακτηριστικά αποσπάσματα σε πεντατονική κλίμακα (προτείνεται ενδεικτικά το σχετικό video με τον Bobby McFerrin για την πεντατονική κλίμακα ή/και να εφαρμοστεί ως διαδραστική δραστηριότητα από τον/την εκπαιδευτικό προς τους μαθητές/τριες).	2
B3: Ανεβαίνω τη σκάλα	Από το B3 να μάθουν μόνο την έννοια της σκάλας. Αφού διδαχτούν (βάσει του B2) την έννοια της κλίμακας και του «τρόπου», να διδαχτεί (βάσει του B2) η πεντατονική ως κάτι που υφίσταται (χωρίς να μάθουν τις τονικές αποστάσεις -ή τις νότες- που τη	

	στοιχειοθετούν), αλλά και το ότι υπάρχουν δύο ευρωπαϊκές κλίμακες (ή, ακριβέστερα, «τρόποι») που λέγονται μείζονα και ελάσσονα. (Αν προτιμά όμως ο/η διδάσκων/διδάσκουσα, μπορεί να διδάξει την έννοια της κλίμακας αφού πρώτα παρουσιάσει το άκουσμα της πεντατονικής, ή της πεντατονικής και των δύο προαναφερόμενων ευρωπαϊκών, ή αφού διδάξει πρώτα τις τρεις αυτές κλίμακες. Το σχολικό βιβλίο δεν κάνει αναφορά στην έννοια του «τρόπου». Επίσης, δεν γίνεται αναφορά στις μείζονες και ελάσσονες σκάλες.	
Δ4: Μουσική σε κύκλο	Οι μαθητές/τριες να διδαχτούν την έννοια της φόρμας και ειδικότερα της φόρμας ροντό. Να ακούσουν χαρακτηριστικά αποσπάσματα έργων γραμμένων στη φόρμα αυτή. Η ενότητα μπορεί να διδαχτεί πριν ή μετά από οποιαδήποτε άλλη ενότητα του μαθήματος	2
ΣΤ 1α+1β+ΣΤ2: Καλαματιανός, Τσάμικος, Βαλς	Περιληπτική διδασκαλία των τριών ενοτήτων, με τρόπο όμως που να εξασφαλίζει ότι οι μαθητές/τριες θα μάθουν τους τρεις ρυθμούς και, κυρίως, ότι θα μπορούν να τους αναγνωρίζουν στα έργα στα οποία τους ακούν (ιδίως το βαλς, που είναι από τους απλούστερους ρυθμούς). Η ενότητα μπορεί να διδαχτεί πριν ή μετά από οποιαδήποτε άλλη ενότητα του μαθήματος.	1
Η1α+Η1γ: Το νερό	Να ακούσουν οι μαθητές/τριες στην τάξη μικρά αποσπάσματα από άριες και όπερες, όπως και βαρκαρόλες διάφορων συνθετών και αποδιδόμενες από διάφορα όργανα ή σύνολα.	1

ΜΟΥΣΙΚΗ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΜΕΤΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ		1
ΣΕ ΡΥΘΜΟΥΣ... ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟΥΣ		2

ΜΕΛΩΔΙΚΟΙ ΕΞΩΤΙΚΟΙ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ	<p>Η υποενότητα <i>Η δομή της ινδικής μουσικής</i> να διδαχτεί περιληπτικά. Να διδαχτεί όμως πλήρως, ο <i>ισοκράτης</i> μέσω και της ακρόασης σχετικών έργων.</p> <p>Αφαιρείται η ενότητα <i>Μπαλινέζικο γκαμελάν</i>.</p> <p>Η ενότητα <i>Η πολυσύνθετη μουσική της Κίνας</i> να διδαχτεί περιληπτικά.</p> <p>Η ενότητα <i>Η χώρα του Ανατέλλοντος Ηλίου</i> να διδαχτεί περιληπτικά. Να διδαχτεί όμως πλήρως η <i>ετεροφωνία</i>, η <i>μονοφωνία</i> και οι διαφορές τους και να δοθεί έμφαση στο τι είναι το θέατρο No.</p>	5 (από τις οποίες οι 2 για τις δύο τελευταίες)
ΜΟΥΣΙΚΗ ΓΙΑ... ΧΟΡΟ	<p>Από την ενότητα <i>Η μουσική στη Λατινική Αμερική</i> αφαιρείται η σελ. 34.</p> <p>Από το κεφάλαιο αφαιρούνται και οι υποενότητες <i>Η μουσική κατά την προκολομβιανή περίοδο</i>, <i>Τα μουσικά όργανα των ιθαγενών</i> και <i>Τα μουσικά όργανα μας μπατερία</i>.</p>	4 (μία για κάθε ενότητα)
ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ	<p>Το κεφάλαιο αυτό να διδαχτεί τελευταίο στο διδακτικό έτος.</p> <p>Αφαιρούνται οι υποενότητες <i>Μανουέλ ντε Φάλλα</i>, <i>Ισαάκ Αλμπένιθ</i>, <i>Τραγούδι</i> (σελ. 59) και <i>Μουσικά όργανα</i> (σελ. 60).</p> <p>Η υποενότητα <i>Η γέννηση της όπερας στην Ιταλία</i> να διδαχτεί περιληπτικά χωρίς να δοθεί έμφαση στα ονόματα.</p>	10 (από τις οποίες 2 για τη Μουσική των Βαλκανίων, 1 για τη μουσική της Ιταλίας και 1 για τη μουσική της Ισπανίας)
Ο ΓΥΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	<p>Με αφορμή τη διδασκαλία της ενότητας <i>Μουσικοί ρυθμοί στην Ελλάδα</i> να διδαχθεί αναλυτικά η έννοια του μέτρου, αλλά και των απλών και μικτών μέτρων, όπως και η έννοια του μέτρου/των μέτρων στην ποίηση, καθώς υπάρχει αναφορά στο ιαμβικό και στο τροχαϊκό μέτρο.</p>	3 (2 από τις οποίες για τη διδασκαλία της πρώτης ενότητας του κεφαλαίου)

ΜΟΥΣΙΚΗ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ	ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΕΣ (ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ) ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ
----------	-----------------------------------	---

<p>ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ</p>	<p>Να διδαχτεί η ενότητα <i>Μουσικοί πειραματισμοί και ανατροπές</i>. Οι μαθητές να ακούσουν έργα σειραϊκής και μινιμαλιστικής μουσικής, αλλά και έργα από άλλα στίλ της σύγχρονης μουσικής, όπως νεοκλασική μουσική, συγκεκριμένη μουσική, πολύτεχνα έργα κ.λπ.</p>	<p>3</p>
<p>ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ ΗΧΟΣ</p>	<p>Στην ενότητα <i>Εικαστικά και Μουσική...</i> <i>Μουσική και Εικαστικά</i> οι μαθητές/τριες μπορούν να «αναπαραστήσουν» με δική τους μουσική ή μουσική άλλων δημιουργών έναν πίνακα ζωγραφικής, εργασία που θα παρουσιάσουν στην τάξη.</p> <p>Στην ενότητα <i>Μουσική και Κινηματογράφος</i> και στην ίδια γραμμή με την προηγούμενη ανάθεση οι μαθητές/τριες μπορούν να «επενδύσουν» με δική τους μουσική ή μουσική άλλων δημιουργών μια σκηνή από ταινία. Εφόσον εκδηλωθεί ενδιαφέρον από ομάδα μαθητών/τριών να «γυρίσουν» μια δική τους (σύντομη) ταινία, μια άλλη ομάδα μαθητών/τριών θα μπορούσε να «γράψει» ή να επιλέξει την μουσική της επένδυση.</p> <p>Στην υποενότητα <i>Η μουσική στον ελληνικό κινηματογράφο</i> οι μαθητές/τριες είναι δυνατόν να ακούσουν μουσική από ταινίες των τελευταίων 40-50 ετών και να εστιάσουν σε χαρακτηριστικές μουσικές των Καραϊνδρου, Κυπουργού, Παπαδημητρίου, Ρεμπούτσικα, Σπανουδάκη, Παπαθανασίου κ.λπ.</p>	<p>6 (από τις οποίες οι 4 για την ενότητα <i>Μουσική και Κινηματογράφος</i>)</p>
<p>ΑΠΟ ΤΟ ΓΚΟΣΠΕΛ ΣΤΟ ΡΟΚ</p>		<p>5 (από τις οποίες 1 για τις ενότητες <i>Το φαινόμενο Beatles</i> και <i>Η ιστορία ενός τοίχου</i>)</p>
<p>ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ</p>	<p>Στην ενότητα <i>Η ελληνική μουσική του χτες και του σήμερα</i> προτείνεται να προβληθούν αποσπάσματα από οπερέτες του Σακελλαρίδη και του Χατζηπαυστόλου.</p>	<p>5 (από τις οποίες καμία “ολόκληρη”, για την ενότητα <i>Ελληνική Τζαζ</i>)</p>

	<p>Στην ενότητα <i>Οι περίοδοι του ρεμπέτικου τραγουδιού</i> οι μαθητές/τριες μπορούν να αναζητήσουν πληροφορίες για την προέλευση, την ιστορία και τους πρωταγωνιστές/στρίες του ρεμπέτικου τραγουδιού από τη σχετική βιβλιογραφία και δικτυογραφία.</p> <p>Να δοθεί έμφαση στην υποενότητα <i>Τα μουσικά όργανα του ρεμπέτικου και του λαϊκού τραγουδιού</i>.</p> <p>Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Ελληνική Τζαζ</i>.</p>	
<p>ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟΥ</p>	<p>Η διδασκαλία των ενοτήτων <i>Οδός Μάνου Χατζιδάκι</i> και <i>Άξιον Εστί το φως</i> (του Μίκη Θεοδωράκη) μπορούν να γίνουν η αφορμή όχι μόνο για την παρουσίαση του αμιγώς μουσικού έργου τής κάθε μιας ξεχωριστής προσωπικότητας, αλλά και για την παρέμβασή τους στην ελληνική κοινωνία, με την μορφή καλλιέργειας νέων ιδεών και της δημιουργίας νέων θεσμών.</p> <p>Να διδαχτούν περιληπτικά οι ενότητες <i>Η επιστροφή του Οδυσσέα</i> του Γιάννη Μαρκόπουλου, <i>Η γειτονιά</i> του Σταύρου Ξαρχάκου, <i>Ο δρόμος</i> του Μάνου Λοΐζου και <i>Για τη μικρή Ελλάδα</i> του Διονύση Σαββόπουλου.</p> <p>Να διδαχτεί περιληπτικά η ενότητα <i>Η επιστροφή στις ρίζες του Γιάννη Μαρκόπουλου</i>.</p>	4-5

Επισημαίνεται πως οι προτεινόμενες οδηγίες είναι προαιρετικές.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ

Το μάθημα των Εικαστικών στο Γυμνάσιο εστιάζει ισόρροπα: (α) στην εικαστική δημιουργία και πράξη και, (β) στην διαλεκτική σχέση της εικαστικής πράξης με την εικαστική και αισθητική θεωρία και ιστορία. Οι ανάγκες διδακτικής διαχείρισης της εικαστικής διδασκαλίας και μάθησης στο Γυμνάσιο, ως βιωματικής και διερευνητικής διαδικασίας, επικεντρώνεται στην καλλιέργεια της οπτικής και εικαστικής αντίληψης, την ανάπτυξη της καλλιτεχνικής - πολιτισμικής συνείδησης, την ενίσχυση της δημιουργικότητας, της φαντασίας, της κριτικής σκέψης κ.λπ.

Βασικές επιδιώξεις είναι η πολύπλευρη κατανόηση του φαινομένου της τέχνης και η ενεργητική εμπλοκή των μαθητών/τριων στη δημιουργική, μορφοπλαστική διαδικασία. Κατά τη διάρκεια της μαθησιακής διδασκαλίας οι μαθητές/τριες εμπλέκονται σε σχεδιασμένες και στοχευμένες δραστηριότητες που τους διευκολύνουν να εμπνέονται και να συλλαμβάνουν τις δικές τους ιδέες, να επεξεργάζονται και να μετασχηματίζουν διαφορετικές αισθητικές ποιότητες και να αξιοποιούν υλικά, μέσα και τεχνικές ώστε να προτείνουν ολοκληρωμένες μορφές και σχήματα που μεταδίδουν την προσωπική τους εκφραστική πρόθεση. Επιπλέον κατά τη διάρκεια του μαθήματος των Εικαστικών οι μαθητές/τριες εμπλέκονται σε δραστηριότητες περιγραφής ανάλυσης και ερμηνείας του μηνύματος και του νοήματος των έργων τέχνης και των εικαστικών τους εργασιών αλλά και σε αναστοχαστικές δραστηριότητες που τους επιτρέπουν να αντιλαμβάνονται και να αναλύουν κριτικά τις δημιουργικές τους εμπειρίες, την πρόοδο και την ανάπτυξη ικανοτήτων, δεξιοτήτων, στάσεων και αξιών και να γίνονται υπεύθυνοι και συνειδητοί στην προσπάθεια πρόσκτησης της γνώσης.

Βασικά εργαλεία για την οργάνωση, την εφαρμογή και την αποτίμηση της εικαστικής διδασκαλίας είναι τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών, οι Οδηγοί του Εκπαιδευτικού και τα διδακτικά εγχειρίδια (βιβλία εκπαιδευτικού και βιβλία μαθητή). Τα προαναφερόμενα εργαλεία χαρτογραφούν μια γενική εικόνα της εικαστικής διδασκαλίας στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και παρέχουν γενικές κατευθύνσεις για την οργάνωση της διδασκαλίας. Είναι, ωστόσο, «ανοικτού» τύπου εργαλεία και δεν λειτουργούν δεσμευτικά αλλά συμβουλευτικά ως προς τον σχεδιασμό, την οργάνωση της διδασκαλίας και τη διαχείριση της διδακτέας ύλης. Ο σχεδιασμός και η οργάνωση της διδασκαλίας είναι ευθύνη και γίνεται από τον/την εξειδικευμένο/η παιδαγωγικά εικαστικό – εκπαιδευτικό, ο/η οποίος/α επιλέγει κατά την κρίση του/της και σε συνεργασία με τους μαθητές/τριες, τις ενότητες που θα διδάξει κατά την διάρκεια του σχολικού έτους ορίζοντας κατά περίπτωση τους στόχους της διδασκαλίας και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Ο/Η εκπαιδευτικός λαμβάνοντας υπόψη του τις ιδιαίτερες συνθήκες του σχολείου που υπηρετεί, τις ανάγκες, τις επιθυμίες και τις ιδιαιτερότητες του μαθητικού δυναμικού και τον διαθέσιμο χρόνο σχεδιάζει σε επίπεδο σχολικού έτους τη διδασκαλία, αποφασίζει για το επίπεδο εμπάθυσης κάθε επιμέρους ενότητας και διαφοροποιεί τη διδασκαλία του αναλόγως από τάξη σε τάξη αλλά και από τμήμα σε τμήμα τη διδασκαλία του.

Με βάση τις παρούσες οδηγίες διδασκαλίας οι οποίες έχουν ως στόχο να χαρτογραφήσουν τη γενική εμπειρία της εικαστικής διδασκαλίας σε επίπεδο επικράτειας, προτείνεται ο/η εκπαιδευτικός να προχωρήσει στον σχεδιασμό της ετήσιας διδασκαλίας του, λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο των γνώσεων, των ικανοτήτων και των δεξιοτήτων των μαθητών, τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους, το εκπαιδευτικό και κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο, τις ιδιαίτερες συνθήκες και την υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου κ.λπ. Επισημαίνεται ότι ο/η εικαστικός εκπαιδευτικός, εκτιμώντας την πρότερη γνώση, είναι απαραίτητο να εμβαθύνει περισσότερο ή λιγότερο σε συγκεκριμένες ενότητες του Προγράμματος Σπουδών και σε συγκεκριμένα κεφάλαια των διδακτικών εγχειριδίων έχοντας πάντα υπόψη του την ισόρροπη αντιμετώπιση του εργαστηριακού και θεωρητικού σκέλους της διδασκαλίας. Επιπλέον, ο ετήσιος σχεδιασμός της διδασκαλίας θα πρέπει να παρέχει στους/στις μαθητές/τριες ένα συνεκτικό σώμα γνώσεων που αναφέρεται και καλύπτει τις ανάγκες της ηλικιακής ομάδας

στόχου και της συγκεκριμένης τάξης ενώ είναι απαραίτητη η ανακεφαλαίωση και η αναπλαισίωση με βάση την ύλη προηγούμενων τάξεων σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι για ποικίλους λόγους η εικαστική εμπειρία δεν συνάδει με το αναμενόμενο επίπεδο. Επιπλέον, ο/η εικαστικός εκπαιδευτικός κατά το σχεδιασμό της διδασκαλίας του θα πρέπει να προβλέπει τόσο την ανάγκη οριζόντιας σύνδεσης με τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα (προτάσεις διαθεματικότητας, συνεργασία με άλλες ειδικότητες) όσο και την ανάγκη απόκρισης και σύνδεσης της εικαστικής διδασκαλίας με επιμέρους ανάγκες και τελετουργίες της σχολικής ζωής (σχολικές γιορτές, εκδηλώσεις, εκπαιδευτικές επισκέψεις κ.ά.).

Επισημαίνεται ότι φυσικός χώρος για την αποτελεσματική πραγμάτωση της εικαστικής διδασκαλίας είναι το σχολικό εικαστικό εργαστήριο ή εφόσον οι συνθήκες δεν το επιτρέπουν κατάλληλα οργανωμένη αίθουσα διδασκαλίας η οποία διαθέτει τον απαραίτητο ελάχιστο εξοπλισμό για την οργάνωση και φύλαξη ποικίλων εργαλείων και υλικών σε συνάρτηση με τον ετήσιο σχεδιασμό της διδασκαλίας (χρώματα, πινέλα, μολύβια, χαρτιά, πηλός, ποικίλα υλικά κατασκευών κ.λπ.). Εκτός από την υλικοτεχνική υποδομή που αφορά στο πραξιακό μέρος της εικαστικής διδασκαλίας ο/η εικαστικός εκπαιδευτικός σε συνεργασία με τον/την διευθυντή/τρια του σχολείου θα πρέπει να μεριμνήσει και για την κατάλληλη εξυπηρέτηση του θεωρητικού μέρους της διδασκαλίας εξασφαλίζοντας το απαραίτητο έντυπο και ψηφιακό εποπτικό υλικό αλλά και τα αναγκαία οπτικοακουστικά συστήματα (μικρή εικαστική βιβλιοθήκη, διαδραστικός πίνακας, ηλεκτρονικός υπολογιστής, προτζέκτορας κ.λπ.) που θα επιτρέψει την απρόσκοπτη διεξαγωγή της εικαστικής διδασκαλίας.

Στη συνέχεια προτείνεται ένας παραδειγματικός ετήσιος σχεδιασμός, τον οποίο ο /η διδάσκων/ουσα μπορεί να διαφοροποιήσει κατά την κρίση του ως προς τη διδακτέα ύλη, τις δραστηριότητες και το επίπεδο εμπάθυνσης ώστε να εξυπηρετηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι ανάγκες οι στόχοι και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της εικαστικής διδασκαλίας.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1^ο κεφάλαιο: «Από την κίνηση στην έκφραση»

Προτείνεται η διδασκαλία όλου του κεφαλαίου με έμφαση στη χρήση των υλικών.

2^ο Κεφάλαιο: «Όλα είναι χρώμα»

Προτείνεται η διδασκαλία όλου του κεφαλαίου με έμφαση στην συγκριτική ιστορία της τέχνης.

3^ο κεφάλαιο: «Οργανώνω, σύνθεση και αισθητική»

Προτείνεται να υπάρξει μια αρχική, εισαγωγική προσέγγιση των εννοιών με έμφαση στην έννοια της σύνθεσης.

4^ο Κεφάλαιο: «Σχέδιο για όλους, μορφικά στοιχεία, μορφοποίηση»

Προτείνεται:

- (α) Να υπάρξει μια σύντομη εξέταση αναδρομικού χαρακτήρα στις βασικές έννοιες των εννοιών α. Σημείο και β. Γραμμή, κίνηση, σε συνάρτηση με το επίπεδο των γνώσεων των μαθητών/τριών,
- (β) να δοθεί έμφαση στην υποενοότητα γ. Μορφή,
- (γ) να υπάρξει μια αρχική εισαγωγική προσέγγιση των υποενοτήτων δ. Το βάθος, ε. Το τρισδιάστατο και στ. Η απόδοση του χώρου, κατά προτίμηση σε θεωρητικό επίπεδο.

5^ο κεφάλαιο: «Η δική μου πραγματικότητα, σχέδιο από τη φύση, κοινωνικές επιδράσεις στην Τέχνη»

Προτείνεται η ενότητα να διδαχθεί στο τέλος του σχολικού έτους και να υπάρξει:

(α) Μια αρχική προσέγγιση σε θεωρητικό και πραξιακό επίπεδο των βασικών εννοιών των υποενότητων α. βλέπω τον κόσμο από την αρχή και β. Συγκρίνω και σε σύνδεση με τις υποενότητες δ, ε και στ του 4^{ου} κεφαλαίου,

(β) να δοθεί έμφαση στις υποενότητες γ. Το παιχνίδι του φωτός και της σκιάς και δ. Δημιουργικό, εκφραστικό σχέδιο, ε. Ο άνθρωπος. Εστίαση στην θεωρητική προσέγγιση με βάση επιλεγμένα διαχρονικά παραδείγματα,

(γ) να δοθεί έμφαση στις υποενότητες στ (Προσωπογραφία) σε σύνδεση με την ενότητα γ. Μορφή του 4^{ου} Κεφαλαίου και θεωρητική σύνδεση με την ενότητα ζ. Κοινωνικά και ανθρώπινα.

6^ο Κεφάλαιο: «Κινούμενο σχέδιο, εξέλιξη και λειτουργία»

Προτείνεται:

(α) Να γίνει σύντομη θεωρητική εξέταση της υποενότητας α. Μαγικές εικόνες σε σύνδεση με την ενότητα δ. Σταρ των κινούμενων σχεδίων και απλή αναφορά στην υποενότητα β. Βήμα βήμα,

(β) να δοθεί έμφαση στην υποενότητα γ. Παιχνίδια με σκίτσα.

7ο Κεφάλαιο: «Πηλός, πλαστική, Αρχαίοι Πολιτισμοί»

Προτείνεται:

(α) Να δοθεί έμφαση στις υποενότητες, β. Πλάθω, δ. Φόρμα και διακόσμηση, ε. Με το χρώμα, το νερό και τη φωτιά,

(β) να υπάρξει θεωρητική εισαγωγή στις υποενότητες στ. Ανάγλυφο, ζ. Με πολλές όψεις και η. Τρισδιάστατη τέχνη.

8^ο Κεφάλαιο «Χαρακτική μορφή και Περιεχόμενο»,

Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις υποενότητες α. Ανακαλύπτοντας την έντυπη εικόνα, γ. Χαράγματα στην ύλη.

9^ο Κεφάλαιο: «Η ζωή και οι τέχνες»

Προτείνεται:

(α) Να δοθεί έμφαση στην ενότητα β. Φανταστικός κόσμος και να συνδεθεί με δραστηριότητες συνέργειας των τεχνών (εορταστική εκδήλωση, περφόρμανς, χάπενινγκ κλπ.),

(β) να δοθεί έμφαση στην υποενότητα γ. Μεταμορφώνομαι.

10^ο Κεφάλαιο: «Ένα πρωινό στον Παρθενώνα»

Προτείνεται να διδαχθεί όλη η ενότητα και να συνδεθεί διαθεματικά με το μάθημα της Ιστορίας. Να συνδεθεί, εφόσον είναι εφικτό, με εκπαιδευτική επίσκεψη ή εκδρομή του σχολείου σε μια από τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου.

11^ο Κεφάλαιο: «Στους θησαυρούς του Μουσείου»

Προτείνεται να αξιοποιείται επικουρικά στο πλαίσιο της πραγματοποίησης εκπαιδευτικής επίσκεψης σε μουσείο, πινακοθήκη ή άλλο χώρο τέχνης για σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1^η Διδακτική Ενότητα: «Υλικά, Τεχνικές, Πειραματισμοί»

Θέμα 1: Το Σχέδιο και το χρώμα

Προτείνεται:

(α) Να δοθεί έμφαση στις υποεπενότητες που αναφέρονται στο ελεύθερο σχέδιο, τα υλικά και τις τεχνικές του. 1.1. Το σχέδιο 1.1.1. Το ελεύθερο σχέδιο, 1.1.2. Τα υλικά του ελευθέρου σχεδίου και οι τεχνικές τους,

(β) να δοθεί έμφαση στην υποεπενότητα που αναφέρεται στο χρώμα 1.3.1. Το χρώμα, 1.3.2. Τα υλικά του χρώματος και οι τεχνικές τους.

Θέμα 2: Το χαρτί και οι τεχνικές του

Προτείνεται να δοθεί έμφαση στις υποεπενότητες 2.3. Το χαρτί σε παραδοσιακές καλλιτεχνικές δημιουργίες 2.4. Το χαρτί στις καλλιτεχνικές δημιουργίες, 2.5. Προτάσεις για κατασκευές με χαρτιά και χαρτόνια, 2.6. Το παπιέ μασέ.

Θέμα 3: Ψηφιδωτό – Γλυπτική με ξύλο

Προτείνεται:

(α) Να γίνει σύντομη θεωρητική εισαγωγή στις ενότητες 3.1. ψηφιδωτό, 3.2. Τα ψηφιδωτά και η ιστορία τους,

(β) να δοθεί έμφαση στο 3.3. Κατασκευή ψηφιδωτού και στο 3.6. Η τεχνική της ξυλογλυπτικής.

2^η Διδακτική Ενότητα: «Εφαρμοσμένες τέχνες»

Προτείνεται:

(α) Να δοθεί έμφαση στην υποεπενότητα 1.2. Ιδιότητες και κατηγορίες χρωμάτων,

(β) να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση για τις υποεπενότητες, 1.3. Ο ρόλος του φωτός στο χώρο, 1.4. Η σύνθεση στον εσωτερικό χώρο, 1.5. Διακόσμηση και διακοσμητικά στυλ, 1.6. Αρχαίο θέατρο και σκηνογραφία,

(γ) Να δοθεί έμφαση στην υποεπενότητα 1.7. Σχεδιασμός σκηνικού και να γίνει σύνδεση με γιορτές ή τελετουργίες του σχολείου.

3^η Διδακτική Ενότητα: «Μορφικά Στοιχεία»

Προτείνεται:

(α) Αναφορικά με την ενότητα που αφορά στην υφή, να διδαχθεί θεωρητικά και πραξιακά όλη η ενότητα, με έμφαση στην υποεπενότητα 1.3. Η νεκρή φύση,

(β) αναφορικά με την ενότητα που αφορά στον όγκο και το χώρο να γίνει σύντομη θεωρητική εισαγωγή των υποεπενότητων 2.1. Ο όγκος στη γλυπτική, 2.3. Ο χώρος στα τρισδιάστατα έργα, 2.4. Η ανθρώπινη μορφή στη Δυτική ζωγραφική, 2.6. Ο χώρος στα δισδιάστατα έργα,

(γ) να δοθεί έμφαση στις υποεπενότητες 2.2. Προτάσεις για κατασκευή ανάγλυφων και γλυπτών και 2.7. Σχεδιαστική μέθοδος της προοπτικής.

4^η Διδακτική Ενότητα: «Ανάλυση έργου – Ιστορία Τέχνης»

Προτείνεται:

(α) Η ενότητα «Ανάλυση και σύνθεση» να αξιοποιείται επικουρικά σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου για την εξοικείωση των μαθητών με την περιγραφή, την ανάλυση και την ερμηνεία των έργων τέχνης,

(β) να δοθεί έμφαση στην εξοικείωση των μαθητών/τριών με την ορολογία και την αξιοποίησή της κατά την προσέγγιση των έργων τέχνης και των εικαστικών εργασιών,

(γ) αναφορικά με την ενότητα: «**Αλληγορικά και συμβολικά έργα**», να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση για την υποενότητα 2.1. Συμβολισμός και την αλληγορία.

(δ) να δοθεί έμφαση στην υποενότητα 2.2. Ο συμβολισμός των χρωμάτων,

(ε) αναφορικά με την ενότητα «**Τα κυριότερα έργα της Βυζαντινής τέχνης**» και η τεχνική της φορητής εικόνας να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση των υποενοτήτων 3.1. Η αρχιτεκτονική της εκκλησίας και 3.2. Οι άλλες τέχνες στο Βυζάντιο,

(στ) να δοθεί έμφαση στην θεωρητική και πραξιακή διδασκαλία της ενότητας 3.3. Η τεχνική της φορητής εικόνας κατά προτίμηση σε διαθεματική σύνδεση με το μάθημα των Θρησκευτικών,

(ζ) για την προσέγγιση της ενότητας «**Έξω-ευρωπαϊκή τέχνη**» να αναπτυχθεί ομαδοσυνεργατική δράση με βάση την μέθοδο Jigsaw. Κάθε επιμέρους ομάδα θα συγκεντρώσει τεκμήρια για έναν από τους προτεινόμενους στις υποενότητες έξω-ευρωπαϊκός πολιτισμούς και θα παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους με πόστερ στην τάξη.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1^η Διδακτική Ενότητα: «**Μορφικά στοιχεία**»

Προτείνεται:

Αναφορικά με το **Θέμα 1: Το φως και οι φωτοσκιάσεις**

(α) Να γίνει εκτεταμένη θεωρητική εισήγηση και ανάλυση παραδειγμάτων,

(β) να γίνει πραξιακή εμπέδωση και εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων μέσα από κατάλληλα θέματα.

Αναφορικά με το **Θέμα 2: Ο όγκος μέσα από τον τόνο και το χρώμα**

(α) Να γίνει εκτεταμένη θεωρητική εισήγηση και ανάλυση παραδειγμάτων,

(β) να γίνει πραξιακή εμπέδωση και εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων μέσα από κατάλληλα θέματα.

Αναφορικά με το **Θέμα 3: Ο χώρος και το βάθος**

(α) Να γίνει εκτεταμένη θεωρητική εισήγηση και ανάλυση παραδειγμάτων,

(β) να γίνει πραξιακή εμπέδωση και εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων μέσα από κατάλληλα θέματα.

Αναφορικά με το **Θέμα 4: Κίνηση, ένταση και δυναμική**

(α) Να γίνει εκτεταμένη θεωρητική εισήγηση και ανάλυση παραδειγμάτων,

(β) να γίνει πραξιακή εμπέδωση και εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων μέσα από κατάλληλα θέματα.

Αναφορικά με το **Θέμα 5: Η δομή και η σύνθεση**

(α) Να γίνει εκτεταμένη θεωρητική εισήγηση και ανάλυση παραδειγμάτων,

(β) να γίνει πραξιακή εμπέδωση και εφαρμογή των θεωρητικών γνώσεων μέσα από κατάλληλα θέματα.

2^η Διδακτική ενότητα: «**Εφαρμοσμένες Τέχνες**»

Προτείνεται η ενσωμάτωση όλων των θεμάτων σε άλλες διδακτικές ενότητες υπό μορφή θεωρητικών παραδειγμάτων και εργαστηριακών εφαρμογών.

3^η Διδακτική Ενότητα: «Νέες τεχνολογίες»

Προτείνεται:

- (α) Να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση για την τέχνη της φωτογραφίας (Θέμα 1),
- (β) η ενσωμάτωση των υποενοτήτων του Θέματος 2: Βίντεο και Ηλεκτρονικός Υπολογιστής σε άλλες διδακτικές ενότητες υπό μορφή θεωρητικών παραδειγμάτων και εργαστηριακών εφαρμογών.

4^η Διδακτική Ενότητα: «Σύγχρονες μορφές εικαστικών τεχνών»

Προτείνεται:

- (α) Κάποιες από τις έννοιες της 4^{ης} διδακτικής ενότητας να διδαχθούν παράλληλα με την 1^η διδακτική ενότητα και να υπάρξει ενσωμάτωση παραδειγμάτων της 4^{ης} ενότητας στις κατάλληλες θεματικές της πρώτης ενότητας.
- (β) να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση για την αφαίρεση,
- (γ) να υπάρξει σύντομη θεωρητική εισήγηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές των Καλών Τεχνών,
- (δ) να αναπτυχθεί ομαδοσυνεργατική δράση με βάση την μέθοδο Jigsaw. Κάθε επιμέρους ομάδα θα συγκεντρώσει τεκμήρια της Αρχιτεκτονικής, της Γλυπτικής, της Ζωγραφικής και της Χαρακτικής και θα παρουσιάσουν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους με πόστερ στην τάξη,
- (ε) να δοθεί έμφαση στο Θέμα 2: Ασαμπλάζ και παρεμβάσεις στον χώρο.

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΣΗΣ

Η εγκατάσταση των Διαδραστικών Οθονών Αφής στα σχολεία προσφέρει πολυάριθμα πλεονεκτήματα στο σχεδιασμό και στην ανάπτυξη της διδασκαλίας. Συγκεκριμένα:

- Παρέχεται η δυνατότητα οργάνωσης, καταγραφής και αποθήκευσης μαθημάτων που δύνανται να αξιοποιηθούν τόσο από τους/τις εκπαιδευτικούς όσο κι από τους/τις μαθητές/-τριες.
- Προσφέρεται η εύκολη πρόσβαση στο note, στα σχεδιαστικά εργαλεία των οθονών αφής, σε ποικίλους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους / Open Educational Resources (ΑΕΠ / OER) που περιλαμβάνουν κατηγορίες όπως: Εκπαιδευτικά Παιχνίδια/Δυναμικός Χάρτης/Εφαρμογές Λογισμικού/AR-VR-MR Αντικείμενα /3D Αντικείμενα κ.ά. καθώς και στην εφαρμογή mozaBook (που είναι προεγκατεστημένη στο περιβάλλον windows των οθονών και μελλοντικά θα εμπλουτιστεί με τα διαδραστικά σχολικά βιβλία).
- Όλα τα παραπάνω αποτελούν καινοτόμα μαθησιακά περιβάλλοντα, εύχρηστα, με πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό οικείου χαρακτήρα και εξοικείωσης με την καθημερινότητα των μαθητών/-τριών, που ανταποκρίνονται στα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Επίσης, δίνουν στον/στην εκπαιδευτικό την ευκαιρία να οργανώσει το μάθημά του/της, δημιουργώντας ένα «υβριδικό περιβάλλον εργασίας», που λειτουργεί ως διδακτικό αποθετήριο και εμπλουτίζεται στο πλαίσιο της σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας.

- Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόσουν το υλικό διδασκαλίας τους ώστε να ανταποκρίνεται στη γνωστική ετοιμότητα και στις ανάγκες των μαθητών/-τριών, σε σχέση με την ηλικία τους και τους διαφορετικούς τύπους μάθησης (οπτικός, ακουστικός, κιναισθητικός), προσφέροντας υλικό σε διαφορετικές μορφές, με άξονα τη συμπερίληψη όλων καθώς και την εξατομικευμένη μάθηση. Παράλληλα, η χρήση ποικίλων διαδραστικών δραστηριοτήτων επιτρέπουν την άμεση ανατροφοδότηση και αξιολόγηση του επιπέδου κατανόησης του μαθήματος.
- Η λειτουργία «πολλαπλής αφής» των διαδραστικών οθονών δίνει στον/στην εκπαιδευτικό την ευκαιρία να σχεδιάσει και να ενσωματώσει στη διδασκαλία ομαδικές δραστηριότητες, που επιτρέπουν τη συνέργεια των μαθητών/-τριών, καλλιεργώντας δεξιότητες όπως της συνεργασίας και επικοινωνίας.
- Οι οθόνες αφής μπορούν να συνδεθούν με το Google Drive ή το OneDrive, με υπολογιστές, τάμπλετ και άλλες συσκευές, διευκολύνοντας τη μεταφορά και την κοινή χρήση πληροφοριών.
- Δίνεται η δυνατότητα στον/στην εκπαιδευτικό να μοιράζεται με τους/τις μαθητές/-τριες εκπαιδευτικό υλικό και να το επαναχρησιμοποιεί, μειώνοντας τον φόρτο εργασίας.
- Δίνεται η δυνατότητα της αντεστραμμένης διδασκαλίας και η λειτουργία της ανεστραμμένης τάξης.
- Δίνεται η δυνατότητα ένταξης της τεχνητής νοημοσύνης (TN) στη μαθησιακή διαδικασία.
- Τέλος, τα διαδραστικά συστήματα μάθησης διευκολύνουν και επιταχύνουν τη διενέργεια του μαθήματος καθώς δεν απαιτούν συσκότιση της αίθουσας για να προβληθεί υλικό, έχουν ενσωματωμένα ηχεία και μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαισθητικά με την αφή. Το σύνολο του υλικού των Οδηγιών Διδασκαλίας είναι κατάλληλο για χρήση δια μέσου των διαδραστικών συστημάτων μάθησης. Επιπροσθέτως, τα συστήματα αυτά διαθέτουν την επιλογή της λειτουργίας τους ως ασπροπίνακες με πολλές επιπλέον δυνατότητες πέραν της απλής γραφής κειμένου (π.χ. λειτουργία screenshot της οθόνης και δυνατότητα γραφής σημειώσεων πάνω στο screenshot, αντιγραφή-επικόλληση μέρους των σημειώσεων κ.ά.).
- Το σύνολο των δυνατοτήτων του υλικού κάθε μοντέλου διαδραστικού συστήματος μάθησης μπορεί να αναζητηθεί στις εξής διευθύνσεις:
 - [Συχνές ερωτήσεις](#) Διαδραστικών [Συστημάτων](#).
 - [Χρήσιμα αρχεία](#) Διαδραστικών Συστημάτων.

Στη διδασκαλία των μαθημάτων της **Αισθητικής αγωγής** (Μουσική, Εικαστικά), οι διαδραστικοί πίνακες ενισχύουν τη συνεργασία και την ομαδική εργασία, καθιστώντας τη μάθηση πιο ελκυστική μέσω της χρήσης διαδραστικών εργαλείων και πολυμέσων. Στη **Μουσική**, οι μαθητές/-τριες μπορούν να συνθέτουν μουσικά κομμάτια, να επεξεργάζονται ψηφιακές παρτιτούρες και να συμμετέχουν σε αλληλεπιδραστικές δραστηριότητες όπως κουίζ, παιχνίδια, χορό, ενώ με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων σχεδίασης να δημιουργούν αφίσες και προσκλήσεις για τις παραστάσεις τους. Στα **Εικαστικά**, οι διαδραστικοί πίνακες επιτρέπουν την ανάλυση έργων και τη δημιουργία διαδραστικών ασκήσεων, τη χρήση ψηφιακών εργαλείων σχεδίασης ακόμα και TN για να δημιουργούν και να επεξεργάζονται οι μαθητές/-τριες τα δικά τους έργα τέχνης καθώς και την περιήγηση σε ψηφιακές γκαλερί.